

รายการ ร้อยเรื่อง...เมืองไทย

สถานีวิทยุกระจายเสียงรัฐสภา และสำนักวิชาการ

สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร ถนนอุทองใน เขตดุสิต กรุงเทพฯ 10300 โทร. 0 2244 2071

เรื่อง การวางศิลาฤกษ์พระที่นั่งอนันตสมาคม
เรียบเรียง นายอนันต์ เกียรติสารพิภพ นิตกรชำนาญการพิเศษ
กลุ่มงานบริการวิชาการ 2 สำนักวิชาการ
ออกอากาศ พฤศจิกายน 2561

นามพระราชทานว่า “อนันตสมาคม” ไม่ใช่ชื่อใหม่ แต่เมื่อครั้งแผ่นดินสมัยพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) พระที่นั่งอนันตสมาคมองค์แรกมีขึ้นแล้วที่ในพระอภิเนาว์นิเวศน์ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของพระบรมมหาราชวัง ในครั้งนั้นได้ใช้เป็นท้องพระโรงสำหรับทรงว่าราชการ และเสด็จออกรับราชทูตจากต่างประเทศที่เข้ามาเจริญทางพระราชไมตรี เมื่อสิ้นรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวไม่นาน พระที่นั่งอนันตสมาคมและพระที่นั่งองค์อื่น ๆ ในพระอภิเนาว์นิเวศน์ก็ชำรุดทรุดโทรมปรักหักพังลงจนเหลือกำลังที่จะซ่อมแซม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้จัดการรื้อลงเสีย แต่นั้นมานามว่า “อนันตสมาคม” ก็ค่อย ๆ ลบเลือนไปจากความทรงจำของผู้คน

พระที่นั่งอนันตสมาคมที่ปรากฏอยู่ในปัจจุบันเป็นพระที่นั่งที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 5) ทรงโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2450 ในขณะที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากประพาสยุโรปเมื่อ พ.ศ. 2440 มีพระราชดำริจะสร้างพระราชวังที่ประทับแห่งใหม่ แยกออกมาจากพระบรมมหาราชวัง เนื่องจากพระบรมมหาราชวังได้ถูกสร้างมาแล้ว 115 ปี ระบบสาธารณูปโภคที่มีอยู่เดิมไม่สามารถรองรับจำนวนคนที่เพิ่มมากขึ้นได้ โดยพระราชวังปีเตอร์ฮอฟที่รัสเซีย สวนป่าตามแบบของอังกฤษที่พระองค์เคยทอดพระเนตรมาในขณะที่เสด็จประพาสยุโรปเป็นรูปแบบพระราชวังที่ต้องพระราชหฤทัยยิ่งนัก จึงทรงมีพระราชดำริให้หาที่ดินหัวไร่ปลายนาชายขอบพระนครเพื่อสร้างพระราชวังแห่งใหม่ ในที่สุดพระองค์ได้ทรงเลือกที่ดินที่อยู่ทางทิศเหนือของพระบรมมหาราชวัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ใช้พระราชทรัพย์ส่วนพระองค์ จัดให้มีผู้แทนพระองค์เจรจาซื้อที่ดินของราษฎรอย่างเป็นธรรม โดยให้เจ้าของที่ดินเป็นผู้กำหนดราคา และจัดให้มีการทำหนังสือสัญญาซื้อขายที่ดินอย่างถูกต้อง โดยที่ดินเป็นรูปทรงเกือบเป็นสี่เหลี่ยมจัตุรัส พระองค์โปรดฯ ให้วางผังและก่อสร้างพระที่นั่งและพระตำหนักต่าง ๆ ขึ้นบนที่ดินแปลงใหม่โดยลำดับ และพระราชทานนามของพระราชฐานที่ประทับแห่งใหม่นี้ว่า “วังสวนดุสิต” ตามชื่อวัดร้างเดิม ต่อมาทรงเปลี่ยนเป็น “พระราชวังสวนดุสิต” และต่อมาเป็น “พระราชวังดุสิต” สืบมาจนทุกวันนี้

การก่อสร้างเริ่มจากพระที่นั่งวิมานเมฆ และหมู่พระตำหนักที่ประทับตามด้วยพระที่นั่งอัมพรสถาน พระที่นั่งอภิเชษดุสิต ตามลำดับ พระที่นั่งดังกล่าวที่สร้างเสร็จแล้ว ไม่กว้างขวางพอแก่การพระราชพิธีเหลืออาคารสุดท้ายคือ “พระที่นั่งอนันตสมาคม” พระองค์ต้องพระประสงค์ให้ก่อสร้างพระที่นั่งอนันตสมาคมเพื่อให้เป็นเสมือนท้องพระโรงหรือห้องรับแขกประจำพระราชวังดุสิต สำหรับเสด็จพระราชดำเนินออก

เพื่อทรงต้อนรับพระราชอาคันตุกะและแขกเมือง รวมทั้งพระราชทานเลี้ยงพระกระยาหาร และทรงใช้ประชุมข้าราชการแผ่นดินเพื่อให้สมพระเกียรติยศ

สถาปัตยกรรมรูปโดมทรงกลมขนาดใหญ่ที่มีหลังคาเป็นโลหะทั้งหลัง การก่อสร้างดำเนินไปด้วยเทคโนโลยีทันสมัยที่สุดในสมัยนั้น พระองค์ทรงโปรดให้ใช้ผนังอาคารทั้งหมดปูด้วยหินอ่อนสีขาววอลชั้นหนึ่งจากเมืองคารารา ประเทศอิตาลี ได้รับการออกแบบโดยนายมาริโอ ตามานโญ สถาปนิกชาวอิตาลีเลียน การออกแบบรูปทรงของพระที่นั่งอนันตสมาคมนั้นมีต้นแบบมาจากโดมของ วิหารเซนต์ปีเตอร์ แห่งนครรัฐวาติกัน และโบสถ์เซนต์ปอลแห่งกรุงลอนดอน สหราชอาณาจักร งานก่อสร้างทั้งหมดมาจากแรงงานชาวไทยและชาวจีน ส่วนงานภายในที่มีการตกแต่งด้วยศิลปะเฟรสโก เกี่ยวกับพระราชกรณียกิจที่สำคัญของพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลต่าง ๆ มาจากฝีมือช่างจากอิตาลีเป็นส่วนใหญ่ พระที่นั่งอนันตสมาคมมีจุดเด่นที่โดมใหญ่ตรงกลางซึ่งทำจากทองแดงมีขนาดเส้นผ่านศูนย์กลางประมาณ 15 เมตร และรวมไปถึงโดมย่อยอีก 6 โดม แต่เนื่องจากสนิมทำให้เปลี่ยนสีเป็นสีเขียวอมน้ำเงินในปัจจุบัน

เมื่อพระองค์เสด็จกลับจากเยือนยุโรปครั้งที่ 2 แล้วจึงเสด็จไปวางศิลาพระฤกษ์ในวันที่ 11 พฤศจิกายน พ.ศ. 2451 การก่อสร้างเป็นไปตามแผนงานทุกประการ เป็นที่พอพระราชหฤทัย แผนงานก่อสร้างต้องการให้แล้วเสร็จ พ.ศ. 2456 เพื่อใช้ในการเสด็จออกมหาสมาคมในโอกาสครบรอบ 60 พระชนมพรรษา แต่สร้างไม่ทันเสร็จ ต่อมาเมื่อวันที่ 23 ตุลาคม พ.ศ. 2453 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวก็เสด็จสวรรคต พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 6) จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้การก่อสร้างดำเนินต่อไปจนแล้วเสร็จสมบูรณ์เมื่อ พ.ศ. 2458 รวมใช้ระยะเวลาก่อสร้างทั้งหมด 8 ปี ใช้งบประมาณในการก่อสร้างขณะนั้นเป็นเงิน 15 ล้านบาท รูปแบบสถาปัตยกรรมของพระที่นั่งอนันตสมาคมเป็นศิลปะที่เรียกว่า ศิลปะเรอแนซองส์ (Renaissance) ของอิตาลี ซึ่งเป็นรูปแบบศิลปะที่นิยมกันในช่วง พ.ศ. 1950 ถึง พ.ศ. 2150 อย่างไรก็ตาม บางสิ่งบางอย่างยังเป็นแบบสมัยหลังปนอยู่ เช่น ซุ้มประตูเป็นแบบสมัยบารอก (Baroque) ส่วนเครื่องตกแต่งอื่น ๆ ก็เป็นแบบรอกโคโค (Rococo) สำหรับสาเหตุประการหนึ่งที่พระที่นั่งอนันตสมาคมถูกสร้างขึ้นเต็มรูปแบบตะวันตกอย่างแท้จริง เนื่องจากพระองค์มีพระราชประสงค์เพื่อแสดงให้ทั่วโลกเห็นว่าประเทศสยามมีความเจริญทัดเทียมนานาชาติอารยประเทศ เนื่องจากในยุคนั้นเป็นยุคการค้าอาณานิคมของตะวันตก โดยเป็นช่วงที่ยุโรปลงมาล่าอาณานิคมในเอเชียอินเดียและพม่าต่างตกเป็นเมืองขึ้นของตะวันตก

พระที่นั่งอนันตสมาคมยังถือได้ว่าเป็นรัฐสภาแห่งแรกของประเทศไทย เนื่องจากในช่วงที่เพิ่งมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากสมบูรณาญาสิทธิราชย์เป็นระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๗ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้คณะราษฎรใช้พระที่นั่งอนันตสมาคมในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ก่อนที่จะย้ายมาอยู่ ณ อาคารรัฐสภา ในปัจจุบัน ซึ่งตั้งอยู่ใกล้กับพระที่นั่งอนันตสมาคม และพระที่นั่งอนันตสมาคม ยังเป็นสถานที่ประกอบพระราชพิธี รัฐพิธี ที่สำคัญต่าง ๆ อาทิ รัฐพิธีพระราชทานรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชพิธีสถาปนาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณสยามมกุฎราชกุมาร พระราชพิธีสมโภชเดือนและขึ้นพระอู่ พระเจ้าหลานเธอ พระองค์เจ้าทีปังกรรัศมีโชติ และการเสด็จออกมหาสมาคมของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชบรมนาถบพิตร

บรรณานุกรม

- ธงทอง จันทรางศุ. (1 เมษายน 2530). พระที่นั่งอนันตสมาคม. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด อักษรสัมพันธ์.
- นรรนิติ เศรษฐบุตร. (ม.ป.ป.). พระที่นั่งอนันตสมาคม (เมื่อวันที่ 28 มิถุนายน พ.ศ. 2475). สืบค้น 23 สิงหาคม 2561 จาก <http://wiki.kpi.ac.th/>
- พระที่นั่งอนันตสมาคม เกร็ดสถาปัตยกรรมคู่ประวัติศาสตร์. (29 มิถุนายน 2558). กรุงเทพธุรกิจออนไลน์. สืบค้น 22 สิงหาคม 2561 จาก <http://www.bangkokbiznews.com/news/detail/654015>
- นิพัทธ์ ทองเล็ก. ภาพเก่า...เล่าตำนาน : พระที่นั่งอนันตสมาคม งามสง่า อลังการ คู่ฟ้าเมืองไทย. (22 มิถุนายน 2560). มติชนออนไลน์. สืบค้น 23 สิงหาคม 2561 จาก https://www.matichon.co.th/columnists/news_585754
- สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (ม.ป.ป.). พระที่นั่งอนันตสมาคม. กรุงเทพฯ.